

การยกระดับผลผลิตท้องถิ่นของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตร ในตำบลสันทรายมหาวงศ์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

Improvement of Local Product for the Producer Agriculture Products Group in San Sai Mahawong Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province

ไพรัตน์ ธนเลิศโสภิต
Paipan Thanalerdsopit

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา 50300

Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai 50300 Thailand

*Corresponding Author E-mail: paipan@rmu.ac.th

(Received: September 29, 2023; Revised: November 5, 2023; Accepted: November 30, 2023)

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีผลผลิตทางด้านเกษตรที่หลากหลาย สินค้าเกษตรในท้องถิ่นสามารถนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าจำหน่ายสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของชุมชน งานวิจัยเรื่องการยกระดับสินค้าการเกษตรท้องถิ่นของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในตำบลสันทรายมหาวงศ์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการยกระดับผลผลิตท้องถิ่น โดยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือด้านการบริหารจัดการ รวมถึงการตรวจสอบความเชื่อมั่นในการวิจัยโดยวิธีการตรวจสอบสามเส้า สำหรับเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การคำนวณจุดคุ้มทุนของสินค้า

ผลการวิจัยพบว่า การยกระดับผลผลิตท้องถิ่นของชุมชนของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในตำบลสันทรายมหาวงศ์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการทำงานแบบสี่ประสาน ได้แก่ มหาวิทยาลัย วิทยาทองในพื้นที่ คนใน

ชุมชน และหน่วยงานราชการในพื้นที่ 1) มหาวิทยาลัยโดยคณาจารย์ที่มีความรู้ที่หลากหลายทำงานในลักษณะที่เลี้ยงมีการโครงการอย่างต่อเนื่องให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถหาทุนสนับสนุนต่อยอดงานของตนเองได้ 2) วิสาหกิจในพื้นที่ ต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ พร้อมทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก และมีทุนสนับสนุนร่วมกับทุนภายนอก 3) ชุมชนควรมีองค์ประกอบของผู้นำรุ่นใหม่ที่สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีอุปกรณ์และเครื่องมือสามารถใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 4) ส่วนราชการในชุมชน ให้ความร่วมมือและเชื่อมโยงบุคลากรของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อโครงการที่มหาวิทยาลัย ชุมชน และวิสาหกิจกำลังดำเนินการ ผลลัพธ์งานวิจัยได้แก่กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมที่จะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ต่อเพื่อการทำงานร่วมกันของชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานในท้องถิ่น และเอกชนในท้องถิ่น

คำสำคัญ: การวิจัยอย่างมีส่วนร่วม กระบวนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม สินค้าท้องถิ่น

Abstract

Thailand, being an agriculture-based country, produced a diverse range of agricultural products. Through processing, the value of these local agricultural products can be increased, thus promoting income generation and reducing family expenditures. The present research aims to investigate methods for enhancing local food production in the San Sai Mahawong Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province through the use of a mixed-methods approach, specifically, Community-Participatory Action Research. Collaborative planning and management tools, including a triangle assessment, are employed to evaluate the study's reliability. Quantitative research methods are utilized to calculate the break-even point of the products.

The findings of the study indicated that agricultural product producers in the San Sai Mahawong Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province have succeeded in increasing their local production

through the implementation of a four-coordinated working process, which includes collaboration among universities, local businesses, community members, and local government organizations. Specifically, university provided continuous support for the community through faculty members acting as mentors, local businesses are led by visionary leaders and are financially supported through collaboration with external financing, the community comprises of a new generation of computer-literate leaders who utilize various equipment and techniques, particularly social media, and governmental agencies in the community collaborate and link with government officials working on similar project topics as the university, communities and business. The study's outcomes provide participatory work techniques that can be utilized for future community cooperation, involving the academy, local agency, and private sector withing the community.

Keywords: Participatory Action Research, Participatory Planning, Local Product

บทนำ

ในปัจจุบันการประกอบอาชีพของประชาชนภายในชุมชนหลายแห่งต้องเผชิญกับปัญหามากที่สุดคืออาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ การไม่มีอาชีพเสริมหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว และมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพที่ค่อนข้างน้อย ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ประชาชนภายในชุมชนส่วนใหญ่ต้องเลือกที่จะไปประกอบอาชีพอื่นภายในตัวเมืองหรือต่างจังหวัดแทน สำหรับส่วนราชการที่มีสถานที่หรือศูนย์ฝึกอบรมที่สามารถเปลี่ยนให้เป็นศูนย์ฝึกอาชีพหรือแหล่งเรียนรู้ในการประกอบอาชีพแต่ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ประกอบกับมีปราชญ์ชุมชน พ่อครูและแม่ครูที่มีความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่มีเพียงส่วนน้อยที่จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้อื่นเพื่อนำไปประกอบอาชีพ

ให้ประสบความสำเร็จได้ (นุชนารถ สมควร, รักชนก ชำนาญมาก และวณิชชา ณรงค์ชัย, 2564) ทั้งนี้ รัฐบาลไทยกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน โดยหนึ่งในนโยบายกล่าวถึงการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐที่มุ่งแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชนในระดับล่างของประเทศ และมีแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศและกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs: Sustainable Development Goals) ประเด็นเศรษฐกิจฐานรากที่กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นการดำเนินการที่สำคัญสำหรับการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในระดับชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ จะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนภายในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำตามเป้าหมายของการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการสร้างโอกาสทางสังคมและโอกาส เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง และได้รับความเป็นธรรมผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อก่อให้เกิดรายได้และสร้างอาชีพภายในชุมชนตามมา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2563) ยังได้ระบุถึงกรอบแนวคิดการพัฒนา เศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ภาคเหนือ ที่ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อให้การขับเคลื่อนนั้นบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงดำเนินการตามการจัดทำข้อเสนอการจัดตั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ (Northern Economic Corridor: NEC - Creative LANNA) ครอบคลุมสี่จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และลำปาง โดยพิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่และโอกาสจากกระแสเศรษฐกิจโลก ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพภายในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดรายได้ รวมถึงแก้ไขปัญหาการว่างงานของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการเงิน และเป็นกระบวนการในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้เกิดกลุ่มอาชีพที่หลากหลายมีการพึ่งพา

อาศัยซึ่งกันและกัน เกิดความสามัคคีภายในชุมชน และประชาชนยังสามารถนำผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดเป็นทุนหมุนเวียนภายในชุมชน และดึงให้ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงมาใช้บริการเช่นเดียวกับการอุดหนุนร้านค้าชุมชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน อันจะส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาในระดับเศรษฐกิจฐานราก ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพและขีดความสามารถของกลุ่มอาชีพที่เพิ่มมากขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ตลอดจนส่งผลให้ประชาชนที่ไม่มีอาชีพได้มีอาชีพและมีรายได้เสริม และสนับสนุนกลุ่มอาชีพหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ได้รับการต่อยอดเพื่อเติบโตเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับในอนาคตของสุรชัย กังวล (2558) ทั้งนี้พบว่า Cohen & Uphooff (1981) ระบุถึงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกภายในชุมชนตระหนักถึง กระตุ้นจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบร่วมกันของคนภายในชุมชน เพื่อให้มีจิตสาธารณะ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดหา และร่วมกันเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และการรับรู้ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการชุมชน ได้แก่ การสำรวจความพร้อมในการแก้ไขปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางในการแก้ไข รวมถึงร่วมกันกำหนดกิจกรรมหรือโครงการ ที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อชุมชนของตนเอง และเป็นการพัฒนา โดยมีประชาชนเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการเข้าร่วมด้วยความกระตือรือร้นและรวมกันเป็นพลังในการตัดสินใจ เพื่อเป้าหมายของสังคม การจัดทรัพยากรให้บรรลุตามเป้าหมายและการปฏิบัติตามแผนงานหรือโครงการด้วยความสมัครใจ รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ กระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาและรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของชุมชนสำเร็จผลและเป็นไปตามเป้าหมาย โดยการนำหลักแนวคิดที่ประกอบด้วย ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันรับผลประโยชน์ที่จากการดำเนินการนั้น ๆ ซึ่งหลักแนวคิดเหล่านี้ได้กำหนดแนวทางในการมีส่วนร่วมที่จะทำให้หน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารท้องถิ่น ชุมชน สามารถนำแนวทางเหล่านั้นไปใช้หรือประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของท้องถิ่น โดยเฉพาะนำไปใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกภายในชุมชน

จากที่กล่าวมาพบว่า ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ การเกษตรของกลุ่มเกษตรกรผสมผสานในตำบลสันทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบปัญหาจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งหากปีใดเกิด ปัญหาก็แล้งหรือน้ำท่วมก็จะส่งผลให้คนในชุมชน ขาดรายได้ตามไปด้วย ประกอบ กับคนในชุมชนส่วนใหญ่ ยังไม่มีอาชีพเสริมที่จะช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัว จึงส่งผลกระทบให้เกิดปัญหารายได้ที่ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในการดำรงชีวิต แต่ละวัน การศึกษาในครั้งนี้ เพื่อให้ทราบกระบวนการทำให้เกิดการยกระดับสินค้า การเกษตรของชุมชนดังกล่าว สามารถเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กระบวนการ ดำเนินกิจกรรมในการยกระดับสินค้าในชุมชนอื่น ๆ

วัตถุประสงค์

เพื่อทราบกระบวนการยกระดับการยกระดับสมุนไพรท้องถิ่นของกลุ่ม ผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในตำบลสันทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุป ได้ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ มีแนวทางการวิจัยหลากหลายวิธี ซึ่งหนึ่งใน วิธีการนั้น ได้แก่ การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งการวิจัยดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้ประชาชน เริ่มพิจารณา ถึงปัญหาชุมชนไปพร้อม ๆ กับนักวิจัยจากภายนอก และเป็นกระบวนการวิจัยอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนตลอดเวลา ในกระบวนการวิจัยแล้วจะนำประชาชนไปสู่การคิดเอง ทำเอง และแก้ไขปัญหาเอง ได้ในที่สุด ในการทำวิจัยขั้นนี้ นักวิจัยจะต้องประเมินความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้วิจัยกับชุมชน อยู่เสมอและทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นครั้งคราว เพื่อให้ สอดคล้องกับความเห็นของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน Sanoff (1999) นอกจากนี้ พบว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการหลายประการ ซึ่งพบ กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation:

A, Influence : I, Control : C) ยังเป็นเครื่องมือที่รายละเอียดของกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม โดยกระบวนการดังกล่าว ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อจำกัด และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องและเป็นกระบวนการที่ช่วยให้มีการระดมพลังสมองในการศึกษาหรือวิเคราะห์พัฒนาทางเลือก เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา เกิดการตัดสินใจร่วมกัน เกิดพลังของการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนโดยมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) (2) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) (3) ขั้นตอนของการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) คือ ยอมรับและทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินการรับผิดชอบ (อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์, 2565) ทั้งนี้ Carter (2014) กล่าวว่า การใช้การตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

2) เครื่องมือการจัดการบริหาร พบว่าเป็นแนวทางเพื่อช่วยสนับสนุนให้เห็นภาพที่ชัดเจนในการดำเนินการวิจัย ซึ่งการใช้เครื่องมือ A-I-C พบว่าการวิเคราะห์โดยใช้จุดแข็ง (S-Strengths) จุดอ่อน (W-Weaknesses) โอกาส (O-Opportunities) และอุปสรรค (T-Threats) สามารถใช้เพื่อช่วยในการวางแผนและเป็นวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการทำงานในปัจจุบันได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจง่าย (Phadermrod, Crowder & Wills, 2019) ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบมูลค่าของสินค้าที่ได้รับยกยระดับสินค้าดังกล่าว การใช้คำนวณจุดคุ้มทุน (Break Even Point: BEP) เพื่อให้สามารถทราบว่าการจำหน่ายสินค้าและบริการจำนวนเท่าใดจึงจะไม่ขาดทุน ทำให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินกิจกรรมของกิจการเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ตามที่จุดคุ้มทุนเป็นขั้นต่ำ สามารถตัดสินใจปรับกลยุทธ์ให้ดำเนินการต่อไปได้ (Gutierrez & Dalsted, 1990) ทั้งนี้การใช้เครื่องมือการจัดการความรู้แบบระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) จะเชื่อมการทำงานจากผู้มีประสบการณ์ไปยังผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า (MacLennan, 2017).

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้วยโมเดลเศรษฐกิจแบบองค์รวมและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2566) กล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-economy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้น

การใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) หรือโมเดล BCG เป็น ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโตแข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งการสนับสนุนและพัฒนาประการหนึ่ง คือการสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ซึ่งจะช่วยดูดซับผลผลิตทางการเกษตรส่วนเกินในตลาด บรรเทาปัญหาการขาดทุนในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย ทั้งนี้ สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2566) ที่กล่าวถึง การนำสินค้าที่ได้รับการสนับสนุนให้ผลิต นำไปสู่การจำหน่ายซึ่งวิธีการกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เป็นหลักการที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เนื่องจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์ดังกล่าว คือการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์บนฐานขององค์ความรู้ ทรัพยากรทางปัญญา และการศึกษาวิจัยซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมพื้นฐานทางประวัติศาสตร์การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจ การผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือคุณค่าทางสังคม อีกทั้งการศึกษาของรัชชภาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม พบว่ากลุ่มอาชีพผู้พัฒนาผลิตภัณฑ์มีความสนใจในกรรมวิธีและกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายต้องปลอดภัยแก่ผู้ซื้อ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาจะส่งเสริมให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้ชุมชนต้องการองค์ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในตำบลสนทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน ผู้บริหาร ชำราชการท้องถิ่น จำนวน 20 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการคัดเลือกแบบหลากหลาย (Maximum Variation Sampling) (ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559) เป็นผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานท้องถิ่น จำนวน 2 คน สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรท้องถิ่น ตำบลสนทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 17 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

1. เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีประเด็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ การเกษตรท้องถิ่นของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรท้องถิ่น ตำบลสนทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) Sanoff (1999) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย เน้นกระบวนการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและคนในชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน (จำเนียร จวงตระกูล, 2561)

2. การรวบรวมข้อมูลใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) โดยแบ่งกลุ่ม ดำเนินกิจกรรมค้นหาสินค้าการเกษตรท้องถิ่นที่จะนำมายกระดับคุณภาพ จำนวน 4 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน

3. หลังจากทำการสนทนากลุ่ม จะดำเนินการทำประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือหาบทสรุปร่วมกัน (Group Discussion)

4. กำหนดให้มีความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนในชุมชนจำนวน 17 คน ดังนี้ ช่วงวัยพ่อแม่ ได้แก่คนที่มีอายุ 40-70 ปี จำนวน 10 คน และช่วงวัยลูก ได้แก่ คนที่มีอายุ 22-39 จำนวน 7 คน

5. เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เครื่องมือการคำนวณจุดคุ้มทุนของ

ผลิตภัณฑ์ที่ทำการยกระดับสินค้า เพื่อให้ทราบปริมาณและราคาสินค้าว่าควรผลิตเท่าไร จึงจะเกิดกำไรจากการลงทุนในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

6. การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยแบบสามเส้า โดยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมชุมชน จำนวน 1 คน นักวิชาการท้องถิ่นจำนวน 1 คน และ ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน โดยการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อนำเสนอผลงานของนักวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น คือ วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้วางแผนแบบมีส่วนร่วม A - I - C (Appreciation - Influence - Control) (อภิศักดิ์ ชีระวิสิษฐ์, 2565)

2. ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ในการอบรมการยกระดับผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น

3. ตัวแปรควบคุม คือ ลำดับขั้นตอนการอบรมเชิงปฏิบัติการ วิทยากรอบรมที่เป็นคนเดียวในแต่ละหัวข้อการอบรม จำนวนผู้เข้าร่วมอบรมที่ต้องเป็นกลุ่มอบรมเดิมตั้งแต่ต้น จำนวนระยะเวลาการอบรมที่ใช้จำนวน 6 ชั่วโมงต่อหัวข้อการอบรม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้การนำเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A - I - C (Appreciation - Influence - Control) มาใช้เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนโดยใช้เครื่องมือทางบริหารธุรกิจ ดังนี้

1.1 ขั้นตอนการสร้างองค์ความรู้ (Appreciation: A)

ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทต่าง ๆ ของตำบลสนทรายมหารวงศ์ และยังใช้เครื่องมือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพปัจจุบัน (SWOT Analysis) ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) เพื่อจัดการความรู้ความเข้าใจในบริบทพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง (Ghazinoory, Abdi & Azadegan-Mehr, 2011) ของตำบลสนทรายมหารวงศ์ เพื่อเตรียมทราบบริบทปัจจุบันและเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ขั้นตอนแนวทางพัฒนา

1.2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence - I)

นักวิจัยลงพื้นที่สำรวจและดำเนินการจัดประชุมร่วมกับประชาชนภายในตำบลสนทรายมหารวงศ์ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์การบริหาร

ส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และตัวแทนประชาชนภายในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกระดับสินค้าการเกษตรท้องถิ่นของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรของตำบลสันทรายมawangค์ โดยการวิเคราะห์จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการในอนาคต ภายใต้ ศักยภาพและความพร้อมของประชาชนในตำบล

1.3 ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน (Control - C)

ขั้นตอนที่ได้ข้อสรุปจากขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence - I) โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ในเรื่องของการพัฒนาสินค้าและสร้างอาชีพใหม่ให้แก่ประชาชนในตำบลสันทรายมawangค์ ผ่านการอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐานการผลิตสินค้า ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (อัญญา ชีวะตระกูลกิจ, 2553) เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เครื่องมือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการยกระดับผลผลิตการเกษตรท้องถิ่นของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในตำบลสันทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการที่ต้องร่วมกับทำงานแบบ 4 ประสานได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยโดยคณาจารย์ที่มีความรู้ที่หลากหลายทำงานในลักษณะพี่เลี้ยงมีการโครงการอย่างต่อเนื่องให้แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถหาทุนสนับสนุนต่อยอดงานของตนเองได้ 2) วิสาหกิจในพื้นที่ต้องมีส่วนที่มีวิสัยทัศน์ พร้อมทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกและมีทุนสนับสนุนร่วมกับทุนภายนอก 3) ชุมชนควรมีองค์ประกอบของผู้นำรุ่นใหม่ที่สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีอุปกรณ์และเครื่องมือสามารถใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 4) ส่วนราชการในชุมชน ให้ความร่วมมือและเชื่อมโยงบุคลากรของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยและโครงการที่

มหาวิทยาลัย ชุมชน และวิสาหกิจกำลังดำเนินการ โดยผลการวิจัยจากการทำงาน แบบสี่ประสาน แสดงผลการวิจัยแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการสร้างองค์ความรู้

การวิเคราะห์สภาพของชุมชนพบว่า จุดแข็งของตำบลสันทรายมหางค์ คือ สภาพภูมิประเทศของตำบลสันทรายมหางค์มีลักษณะโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมและทำการเกษตรต่าง ๆ เป็นอย่างมาก อาทิ การทำสวนลำไย การปลูกพริก หอม กระเทียม และพืชผักตามฤดูกาลต่าง ๆ อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

จุดอ่อนของตำบลสันทรายมหางค์ คือ หลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ ประชาชนภายในตำบลไม่มีอาชีพเสริมพอที่จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต รวมถึงประชาชนภายในตำบลยังขาดการสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องของการพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

โอกาสของตำบลสันทรายมหางค์ คือ เนื่องจากตำบลสันทรายมหางค์เป็นตำบลที่ตั้งอยู่บนเส้นทางผ่านระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดลำพูน ประกอบกับมีรถโดยสารประจำทาง ทำให้การคมนาคมไปยังอำเภอรอบ ๆ สามารถทำได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง จึงทำให้สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรต่าง ๆ ได้ไม่จำกัด

อุปสรรคของตำบลสันทรายมหางค์ คือ สภาพอากาศหรือฤดูกาลต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากหากในปีไหนเกิดภัยแล้งหรือน้ำท่วมก็จะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนขาดรายได้ เพราะไม่สามารถทำการเกษตรได้ และในปัจจุบันสถานะทางเศรษฐกิจก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนในตำบลเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่สูงขึ้นในแต่ละวัน

ผลดังกล่าว จึงระบุว่าหากทำงานลักษณะ 4 ประสานให้เกิดกิจกรรมยกระดับผลผลิตท้องถิ่น เริ่มจากมหาวิทยาลัยเป็นผู้นำกิจกรรมจากผลการวิเคราะห์บริบทในพื้นที่ แล้วประสานกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าของชุมชนในท้องถิ่นคือกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตรในตำบลสันทรายมหางค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยขอให้กลุ่มผู้ผลิต คัดเลือกคนในชุมชนที่มีโอกาสทำงานร่วมกับคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยได้สม่ำเสมอ มีองค์ประกอบของคนในชุมชนหลากหลายวัย ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องมีทุนลักษณะค่าตอบแทนให้กับคนที่เข้ามาทำงานร่วมด้วย

จึงจะเป็นการจูงใจให้ทำงานร่วมกันได้ และเนื่องด้วยการทำงานในพื้นที่ต้องมีการแจ้งต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การวิจัยพบว่า ผู้นำของกลุ่มผู้ผลิต จะประสานงานกับหน่วยงานในราชการในท้องถิ่น ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และได้รับการอำนวยความสะดวกจากเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น ทำให้ดำเนินการวิจัยได้อย่างดี

2. ผลการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence - I)

ประชาชนภายในตำบลส่วนใหญ่ต้องการที่จะพัฒนาพืชท้องถิ่นที่เป็นปลูกมากในท้องที่ตำบลสินทรามทางค์ได้แก่ ผักเชียงดา ที่จะนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างเนื้อหาเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ในการจำหน่าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดให้มีการสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับประชาชน ผ่านการจัดกิจกรรมการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการการประชุมกลุ่มร่วมกัน โดยคัดเลือกวิทยากร คณาจารย์ที่มีความรู้หลากหลาย ศาสตร์ อาทิ การเงิน การบัญชี การตลาด การจัดการ วิทยาศาสตร์

กระบวนการทำงานแบบ 4 ประสานในขั้นตอนสร้างแนวทางการพัฒนา พบว่า 1) มหาวิทยาลัยเป็นผู้มีด้านความรู้ที่หลากหลายของคณาจารย์ มาช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการให้ความรู้การทำผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีทั้งรายละเอียดด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ความสะอาด การขอมาตรฐานสินค้าชนิดต่าง ๆ การทำบรรจุภัณฑ์ การคำนวณต้นทุน กำไร จุดคุ้มทุน การขายสินค้าในช่องทางออนไลน์ การฝากขาย การออกร้าน เป็นต้น ทั้งนี้ในการทำงานดังกล่าว มีระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง จำนวนทั้งสิ้น 12 เดือน โดยแบ่งช่วงการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ระยะละ 4 เดือน ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง เป็นช่วงเดือนที่ 1-3 เป็นช่วง ค้นหาข้อมูลชุมชน ซึ่งมีการทำงานร่วมกันทั้งนักวิจัย คนในชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะสรุปบริบทของท้องถิ่นในการลงพื้นที่ที่จะพบว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตที่เป็นคนรุ่นพ่อแม่จะเป็นผู้ประสานนำคนรุ่นลูกเพื่อเข้าถึงข้อมูลท้องถิ่น รวมถึงติดต่อหน่วยงานท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ในกำหนดการคัดเลือกผลผลิตท้องถิ่นที่มีความเพียงพอที่จะนำมาใช้ยกระดับผลิตภัณฑ์ ในที่นี้มีการคัดเลือกผักเชียงดา เพื่อทำชาผักเชียงดา ในระยะที่สอง ช่วงเดือนที่ 4-6 เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิตชาที่ถูกต้องตามมาตรฐานโดยกำหนดที่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นเป้าหมาย พบว่าช่วงนี้คนรุ่นพ่อแม่ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต สามารถทำงานได้ดี เพราะมีเวลาและมีความเชี่ยวชาญในการลงพื้นที่เก็บผักเชียงดาสด รวมถึงการคัดเลือก ล้าง ทำความสะอาด และติดต่อ

ประสานงานกับหน่วยงานราชการเพื่อขอให้สนับสนุนพื้นที่ตากใบสดผักเชียงดา ซึ่งได้รับการสนับสนุนการตากใบสดในราคาประหยัด ระยะที่สาม ช่วงเดือนที่ 7-9 เป็นช่วงปฏิบัติการเรื่องการบริหารจัดการ การคำนวณต้นทุน กำไร และจุดคุ้มทุน รวมถึงเปิดช่องทางการจำหน่ายในออนไลน์ และระยะที่สี่ ช่วงเดือนที่ 10-12 เป็นช่วงของการดำเนินการทดสอบการขายสินค้าโดยมุ่งเป้าไปยังการจำหน่ายในแพลตฟอร์มออนไลน์ ทั้งแบบสื่อสังคมออนไลน์ และการฝากขายในร้านค้าออนไลน์ พบว่าในช่วงนี้คนรุ่นใหม่จะมีบทบาทในการทำงาน เพื่อมีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีและเข้าไ้การบริหารจัดการได้รวดเร็ว สามารถนำไปถ่ายทอดอย่างสมาชิกของกลุ่มผู้ผลิตอื่น ๆ ต่อจากวิทยากรที่มาให้ความรู้

ดังนั้น จะพบว่า การทำงานช่วงนี้ เป็นการทำงานที่ใช้กระบวนการทำงานแบบสี่ประสานที่หลากหลาย ซึ่งในแต่ละช่วงการทำงาน มีลักษณะของการทำงานที่ต้องใช้คนในกลุ่มผู้ผลิตฯ ที่มีช่วงวัยที่เหมาะสมกับกระบวนการบางกระบวนการเหมาะกับช่วงวัยรุ่นพ่อแม่ บางกระบวนการเหมาะกับช่วงวัยรุ่นลูก โดยทุกกระบวนการ การประสานงานนำเข้าสู่ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นช่วงวัยพ่อแม่ แต่ถ้าเป็นกระบวนการด้านวิชาการหรือการใช้เทคโนโลยีจะเป็นคนช่วงวัยลูก

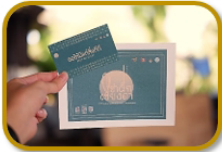
3. ผลการปฏิบัติตามแผน (Control - C)

ผลผลิตท้องถิ่นที่นำมาดำเนินการพัฒนา ได้แก่ ชาผักเชียงดา เนื่องจากพบว่าในเขตพื้นที่ตำบล สันทรายมawangค์ ผักเชียงดา ซึ่งเป็นพืชผักที่นิยมเพาะปลูกกันอย่างแพร่หลายถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ ส่งผลทำให้มีผลผลิตเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ผักเชียงดานอกจากจะสามารถนำมารับประทานสด ได้แล้ว ยังสามารถนำมาแปรรูปเป็นชาผักเชียงดา เนื่องจากผักเชียงดามีสารต้านอนุมูลอิสระที่เป็นต้นเหตุทำให้เกิดโรคเส้นเลือดหัวใจอุดตัน โรคเมเร็งตับ มะเร็งในกระเพาะอาหาร โรคต่อกระจกในผู้สูงอายุ ช่วยป้องกันการแตกของเม็ดเลือดแดงและการเสียของสารพันธุกรรม บรรเทาอาการจากข้ออักเสบรูมาตอยด์ และยังมีสารออกฤทธิ์ที่ช่วยควบคุมการทำงานของร่างกายให้เป็นปกติ ซึ่งลักษณะของผลิตภัณฑ์ชาผักเชียงดาในปัจจุบันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ไม่มีตราสินค้า ที่ชัดเจน และยังไม่มีช่องทางในการจัดจำหน่ายที่แน่นอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นและให้ความสำคัญในเรื่องของการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าให้มีเอกลักษณ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้ชาผักเชียงดาเป็นที่รู้จักทั้งในพื้นที่ นอกพื้นที่ และเพิ่มช่องทาง

การจัดจำหน่ายที่มากยิ่งขึ้น

กระบวนการทำงานแบบ 4 ประสาน เริ่มจาก มหาวิทยาลัยนำเสนอ การปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชาผักเชียงดา โดยเน้นด้านการนำบรรจุภัณฑ์ ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังเน้นในด้านของการประหยัดและ ลดต้นทุนของบรรจุภัณฑ์โดยเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์มาใช้ในลักษณะของซอง จดหมายที่ใช้สื่อถึงการส่งผลิตภัณฑ์ที่ดีมีประโยชน์ สำหรับเป็นชุดของขวัญสุดพิเศษ อีกทั้งยังมีการทอวยพร ที่สื่อถึงความใส่ใจในการให้ของที่ระลึกและปิดผนึกด้วยครั่ง จึงทำให้บรรจุภัณฑ์ของชาผักเชียงดา สร้างความหรูหราเพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการออกแบบโดยการใช้อารมณ์แบบสมัยใหม่ เข้ามาประกอบด้านหน้าของ ผลิตภัณฑ์ แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินงานก่อนและหลังการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชาผักเชียงดา

การพัฒนาผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์ก่อนการพัฒนา	ผลิตภัณฑ์หลังการพัฒนา
รูปแบบบรรจุภัณฑ์		
ตราสินค้า	ไม่มีตราสินค้า มีเพียงชื่อสินค้าและช่องทางการติดต่อ	
ช่องทางการจัดจำหน่าย	ฝากตามร้านค้าชุมชนทั่วไปและพูดบอก ต่อแบบปากต่อปาก	Facebook page: The Basic of Sansai

นอกจากนี้ ยังมีการคำนวณต้นทุน กำไร และจุดคุ้มทุน ต่อการนำผักเชียงดาไปอบแห้ง ให้ได้ปริมาณ 1 กิโลกรัม แสดงต้นทุนดังนี้

รายการ	จำนวน	ต้นทุนการผลิตรวม (บาท)
ต้นทุนคงที่		
ค่าแรงงาน 1 วัน	1 คน	325
ต้นทุนผันแปร		
ค่าผักเชียงดาอบแห้ง	1 กก.	500
ค่าซองชา ขนาด 5x7 ซม.ซองละ 0.4 บาท	333 ซอง	134
ค่าซองจดหมาย ขนาด 9x16 ซม. ซองละ 3.45 บาท	67 ซอง	232
ค่าสติ๊กเกอร์ ดวงละ 1.5 บาท	67 ดวง	101
รวมต้นทุนการผลิต		1,292

จากตารางต้นทุนการผลิตชาเชียงดาข้างต้นพบว่า ต้นทุนคงที่อยู่ที่ 325 บาท คิดเป็นร้อยละ 25 และเป็นต้นทุนผันแปร 967 บาท คิดเป็นร้อยละ 75 โดยต้นทุนผักเชียงดาอบแห้งจะมีสัดส่วนที่มากที่สุด โดยมีการบรรจุ 5 ของ ต่อ 1 ของจดหมาย ในราคา 49 บาท ดังนั้น ผักเชียงดาอบแห้งจะสามารถใส่ซองชาได้จำนวน 333 ซอง (ซองละ 3 กรัม) และบรรจุใส่บรรจุภัณฑ์แบบซองจดหมายได้จำนวน 66 ซอง จึงได้รายได้อยู่ที่ 3,234 บาท เมื่อหักต้นทุนการผลิต 1,292 บาท จะได้กำไรรวมอยู่ที่ 1,942 บาท และสามารถคำนวณจุดคุ้มทุนได้ดังนี้

กำไรส่วนเกินต่อหน่วย = ราคาต่อหน่วย-ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

$$[34.4 \text{ บาท} = 49 - 14.6]$$

จุดคุ้มทุน(หน่วย) = ต้นทุนคงที่/กำไรส่วนเกินต่อหน่วย

$$[9 \text{ หน่วย} = 325/34.4]$$

จุดคุ้มทุน(บาท) = จุดคุ้มทุน(หน่วย) × ราคาต่อหน่วย

$$[441 \text{ บาท} = 9 \times 49]$$

จากการคำนวณจุดคุ้มทุนของผลิตภัณฑ์ชาผักเชียงดา พบว่า ต้องจำหน่ายอย่างน้อย 9 ชิ้น หรือ 441 บาท จึงจะสามารถคืนทุนได้ และเมื่อจำหน่ายชิ้นที่ 10 จะทำให้เกิดกำไร ในส่วนของชุมชน ได้ให้คนในชุมชนที่จบระดับการศึกษาที่สามารถเข้าใจการคำนวณทางการเงิน การบัญชี ในงานวิจัยนี้ ชุมชนมีกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานคนในกลุ่ม เพื่อเรียนรู้เรื่องการคำนวณต้นทุน หากำไรส่วนเกิน และจุดคุ้มทุน

เพื่อให้ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนต่อไป นอกจากนี้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์ รวมถึงองค์ความรู้ ในการหาผู้ผลิตหลากหลายบรรจุภัณฑ์ มหาวิทยาลัยได้ถ่ายทอดให้แก่กลุ่มคนรุ่นใหม่ในกลุ่มผู้ผลิตฯ ส่วนกลุ่มคนสูงวัยและทำหน้าที่ผลิตสินค้าให้แก่กลุ่ม เป็นการดำเนินงานซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ พบว่ากลุ่มผู้ผลิตฯ ต้องมีทุนสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเอง และพร้อมจะลงทุนบางส่วนกับงบประมาณจากมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เนื่องจากการลงทุน จะทำให้กลุ่มผู้ผลิตฯ มีเป้าหมายที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ดี เพราะมีทุนของตนเองที่อยู่ในผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนา สำหรับส่วนราชการในท้องถิ่น สามารถให้การสนับสนุนด้านการยกระดับสินค้าชุมชน เพื่อเข้าสู่มาตรฐาน อาทิ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) สินค้าหนึ่งชุมชนหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 1-5 ดาว เป็นต้น

บทสรุป

การยกระดับสินค้าการเกษตรท้องถิ่นของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าการเกษตร ตำบลสันทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน ลักษณะการทำงานแบบ 4 ประสาน ประกอบด้วย ภาคการศึกษาได้แก่มหาวิทยาลัย เป็นผู้นำด้านกระบวนการดำเนินกิจกรรมและการวิจัยในชุมชน โดยความร่วมมือจากชุมชนซึ่งเป็นผู้คัดเลือกคนในกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ และเป็นผู้ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้รับทราบและสนับสนุน อำนวยความสะดวกด้านการจดทะเบียนจัดตั้งวิสาหกิจ การให้ความคิดเห็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกิจกรรม รวมถึงการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมและเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ทั้งนี้การวิจัยได้พิจารณาปัญหาและบริบทโดยทั่วไปของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การประกอบอาชีพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงสร้างการปกครอง เป็นต้น ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน นำไปสู่การคิดเอง ทำเอง และแก้ไขปัญหาเองได้ในที่สุด เนื่องจากระหว่างกระบวนการมีการแสดงความคิดเห็นและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

อภิปรายผล

การดำเนินงานมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของคนในชุมชน เนื่องจากทุกระบวนการจะมีคนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงอยู่เสมอ ทำให้การยกระดับสินค้าการเกษตรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์และมูลค่า และยังอาจทำให้เกิดจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลสันทรายมawangค์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมปรีดา ทองลานันทภักดิ์ บุรขจรกุล (2565) และยังสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) พบว่า จากความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ จึงการถ่ายทอดองค์ความรู้การยกระดับสินค้าการเกษตรท้องถิ่น ควรทำให้อื้อประโยชน์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน, 2566). เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน อันได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชนและการเสริมผลิตภัณฑ์ใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการคำนวณจุดคุ้มทุนและระยะเวลาคืนทุน ทำให้คนในชุมชนสามารถนำไปวางแผนการดำเนินงานต่อไป และเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนกลุ่มอาชีพและคนในชุมชนได้เกิดการต่อยอด เพื่อเติบโตเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในอนาคตได้

ผลกระทบงานวิจัยนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการทำโครงการพัฒนาพันธกิจต่าง ๆ ที่จะทำเป็นแผนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย ในลักษณะกระบวนการทำงานลักษณะ 4 ประสาน จะสะท้อนให้กระบวนการให้ความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนต้นทุนของผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในชุมชน

สำหรับผลกระทบที่มีต่อชุมชน และสังคมได้แก่

1. การสร้างตัวแทนคนรุ่นใหม่ ที่ทำงานภายในท้องถิ่น สามารถเข้าใจบริบทพื้นที่ มีจิตอาสาที่จะช่วยทำงานสนับสนุนท้องถิ่นของตนเอง ทำให้เกิดความยั่งยืนในด้านการจัดการความรู้ที่สามารถทำให้ความรู้ที่อยู่ในตัวของคนรุ่นเก่าในพื้นที่ (Tacit Knowledge) ถูกถอดออกมาโดยคนรุ่นใหม่ ให้เป็นวิธีโอ คู่มือการทำงาน (Explicit Knowledge) เป็นการต่อยอดความรู้ และเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้จากคนแต่ละช่วงวัย (Cooper, 2011).

2. การใช้ผลิตท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าด้วยกระบวนการที่ต้องตามหลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การจัดการ การเงิน และการตลาด โดยมีพี่เลี้ยง (Sullivan, 2000) เป็นคณาจารย์ที่มาจากหลากหลายสาขาวิชา โดยมีผู้รับการถ่ายทอดเป็นผู้คนหลากหลายช่วงวัย และมีความเหมาะสมกับกระบวนการผลิตสินค้าในแต่ละขั้นตอน จะทำให้การประยุกต์ใช้วิธีการทำงานเหล่านี้ ชุมชนสามารถนำไปใช้ และนำไปถ่ายทอดต่อชุมชนอื่นต่อไปได้

3. งานวิจัยนี้ เป็นตัวอย่างการสนับสนุนท้องถิ่นในที่สนองตอบนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศไทย โดยอาศัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่พัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) (กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565)

ข้อค้นพบ / องค์ความรู้ใหม่

การทำงานลักษณะ 4 ประสานจะทำให้เกิดกิจกรรมยกระดับผลผลิตท้องถิ่น เริ่มจากมหาวิทยาลัย กลุ่มวิสาหกิจในพื้นที่ต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ชุมชนที่มีองค์ประกอบของผู้นำรุ่นใหม่ที่สามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ และส่วนราชการในชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่พืชในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ผักเชียงดา ที่จะสามารถนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ที่จะสามารถยกระดับสินค้าชุมชนเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ระดับ 1-5 ดาว

ข้อเสนอแนะ

1) ในการวิจัยต่อไป ควรมีการศึกษา กระบวนการวิจัยที่ขับเคลื่อนการเริ่มต้น ผ่านทางชุมชน หรือผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการทำงาน และสร้างเครื่องมือเปรียบเทียบ รวมถึงการศึกษาภาคโลกความสำเร็จในการทำงานที่มีหลายหน่วยงาน องค์กรร่วมกันทำงานต่อไป

2) ควรมีการศึกษาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่แตกต่างกัน

การสร้างอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นเฉพาะ จะทำให้พื้นที่ดังกล่าว มีมูลค่าเพิ่มของพื้นที่ที่ไม่เหมือนพื้นที่อื่น สามารถยกระดับพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือแหล่งศึกษา ช่วยเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *เศรษฐกิจ BCG โมเดลพัฒนาชาติ*.
<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/13808>
- จตุรงค์ เล่าหะเพ็ญแสง. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทุนวัฒนธรรมเมืองนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม*. 16(2). 63-71.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2561). ปัญหาการกำหนดกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1(2), 1-21.
- นุชนารถ สมควร, รักชนก ชำนาญมาก และวณิชชา ฌรงค์ชัย. (2564). เศรษฐศาสตร์การเมือง กับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมอุดมการณ์สู่การกลายเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ . *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 21(2), 216–247. <https://doi.org/10.14456/lartstu.2021.25>
- ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 29(2). 32-48.
- เปรมปรีดา ทองลา และนนท์ภักดิ์ บุรขจรกุล. (2565). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนปถวี จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 18(2), 175-190.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 10 (1). 994-1013.

- สุรัชย์ กังวล. (2558). การศึกษาความเข้มแข็งและการวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือ. *วารสารสมาคมวิจัย*. 20(1). 74-84.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. <http://www.sukhothai.go.th/.pdf>
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *โครงการการพัฒนา ระบบสถิติทางด้านข้อมูลและตัวชี้วัดเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานราชการแผ่นดินตามยุทธศาสตร์ชาติ*. <http://nscr.nesdc.go.th/uploads/2021.pdf>
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ. (2563). *แนวทางการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ*. (Northern Economic Corridor: NEC – Creative LANNA). <https://shorturl.asia/jDJXy>
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ. (2564). *แนวทางการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคเหนือ*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2566). *โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG*. https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/bcg-by-nstda/
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2566). *พระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2561*. <https://www.cea.or.th/storage/app/media/ITA2564/Royal-Decree-for-CEA-Establishment.pdf>
- อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์. (2565). *เทคนิคและเครื่องมือสื่อความคิดในการศึกษาชุมชน*. <http://www.tsdf.nida.ac.th › article-file-11244>
- อัจฉรา ชีวะตระกูลกิจ. (2553). การออกแบบระบบการจัดทำต้นทุนผลผลิตของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 8 (1), 1-16.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 17(1). 17-29.

- Carter, N. (2014). The Use of Triangulation in Qualitative Research. *Oncology Nursing Forum*, 41(5), 545-547.
- Cohen, J.M. & Uphooff, N.T. (1981). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evolution Rural Development Committee Center for International Studies*. New York : Longman.
- Cooper, R. G. (2011). *Winning at New Products; Creating Value Through Innovation*, 4th ed. Press : Basic Books.
- Ghazinoory, S., Abdi, M., & Azadegan-Mehr, M. (2011). SWOT Methodology: A State-of-the-Art Review for the Past, A Framework for the Future. *Journal of Business Economics and Management*, 12(1), 24-48.
- Gutierrez, P. H., & Dalsted, N. L. (1990). *Break-even Method of Investment Analysis*. <https://extension.colostate.edu/docs/pubs/farmmgmt/03759.pdf>
- MacLennan, N. (2017). *Coaching and Mentoring*. London: Routledge.
- Phadermrod, B., Crowder, R. M., & Wills, G. B. (2019). Importance-Performance Analysis Based SWOT Analysis. *International Journal of Information Management*, 44, 194-203.
- Sanoff, H. (1999). *Community Participation Methods in Design and Planning*. New York: John Wiley & Sons.
- Sullivan, R. (2000). Entrepreneurial Learning and Mentoring. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 6(3), 160-175.